

Юденко А. В.

Жигалкевич Ж. М.

канд.екон.наук, доцент
ORCID ID: 0000-0002-5847-1302

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

СТАН ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПАТ «ФАРМАК» В УМОВАХ ЗДІЙСНЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

FINANCIAL MANAGEMENT STATE OF PJSC "FARMAK" IN CONDITIONS FOR THE IMPLEMENTATION OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY

У статті розкрито значення фінансового менеджменту в зовнішньоекономічній діяльності підприємства. Встановлено значення зовнішньоекономічної діяльності стосовно ефективного функціонування виробничих підприємств. Виявлено роль фінансового менеджменту у ЗЕД. Зазначено вчених-економістів, які займалися проблемами управління фінансами підприємства в умовах здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Базою дослідження було обрано ПАТ «Фармак». Проведено аналіз відвантаження продукції ЗЕД ПАТ «Фармак» на зовнішній та внутрішній ринки. Виявлено базові принципи, показники фінансового аналізу та забезпечення ефективної зовнішньоекономічної діяльності підприємства. На основі фінансової звітності проведено аналіз результатів діяльності підприємства. Проаналізовано перспективи досліджуваного підприємства. Досліджено методи здійснення фінансового менеджменту та систему управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства. Оцінено фінансовий стан та виявлено слабкі позиції з метою ефективного функціонування підприємства на зовнішньоекономічних ринках та збільшення привабливості контрагентів. Зокрема встановлено, що контрагентами підприємства є більше 30 зарубіжних країн, що підтверджує про наявність високої якості вироблених продуктів. Також встановлено, що підприємство є рентабельним, збиток відсутній. Проте, для того щоб досягти максимальний результат, необхідно звернути увагу на дебіторську заборгованість, а саме ретельно обирати покупців (більш ефективно розподіляти запаси). Запропоновано напрями діяльності, які допоможуть ПАТ «Фармак» утримувати лідируючу позицію на міжнародному ринку та залишатися конкурентоспроможною компанією, що зводяться до: постійного пошуку можливості щодо покращення якості продукції, яка виробляється підприємством; необхідності зниження собівартість продукції; розширення експортної географії своєї продукції; оптимізації політики швидкого збуту продукції; адаптації системи управління асортиментом продукції стосовно міжнародного попиту.

Ключові слова: фінанси, фінансовий менеджмент, зовнішньоекономічна діяльність, фінансовий аналіз, підприємство.

The article reveals the importance of financial management in the foreign economic activity of the enterprise. The importance of foreign economic activity in relation to the effective functioning of production enterprises is established. The role of financial management in foreign economic activity is revealed. The noted scientists-economists who were involved in the problems of managing the company's finances in the context of foreign economic activity. Farmak PJSC was selected as the basis for the research. The analysis of the shipment of products of foreign trade of PJSC "Farmak" to the external and internal markets was carried out. The basic principles, indicators of financial analysis and ensuring of effective foreign economic activity of

the enterprise were revealed. On the basis of the financial statements, the analysis of the results of the enterprise activity was conducted. The prospects of the investigated enterprise are analysed. The methods of implementation of financial management and the system of management of foreign economic activity of the enterprise are investigated. The financial status is assessed and weak positions are identified in order to effectively operate the company in foreign economic markets and increase the attractiveness of counterparties. In particular, it has been established that there are more than 30 foreign countries' contractors, which confirms the high quality of manufactured products. It is also established that the company is profitable, no loss. However, in order to achieve maximum results, it is necessary to pay attention to receivables, namely to carefully select buyers (more efficiently allocate stocks). The directions of activity that will help Farmak PJSC to maintain a leading position in the international market and to remain a competitive company are offered, which are reduced to: constant search for the possibility of improving the quality of products produced by the enterprise; the need to reduce the cost of production; expanding the export geography of its products; optimization of fast sales strategy; adaptation of the management system of the product range in relation to international demand.

Key words: finance, financial management, foreign economic activity, financial analysis, enterprise.

Вступ. Зовнішньоекономічна діяльність є однією з форм ефективного функціонування виробничих підприємств. Розвиток зовнішньоекономічних операцій, зокрема міжнародна торгівля та кооперація з іноземними партнерами, призводить до розвитку спеціалізації, підвищення продуктивності своїх ресурсів, зростання загальних обсягів виробництва, збільшення економічних і науково-технічних показників. Експортна спрямованість підприємств — це один з шляхів розвитку підприємництва.

Особливе місце в здійсненні зовнішньоекономічної діяльності підприємства займають фінанси стабільність. Управління фінансовими операціями, в умовах глобалізації світових фінансових ринків, стає вирішальним фактором підвищення зовнішньоекономічної конкурентоспроможності підприємства. Важливість управління фінансами полягає в тому, що під час проведення зовнішньоекономічних операцій відбувається складний процес руху значної маси грошових, товарних, матеріальних засобів. З огляду на складність похідних інструментів зовнішньоекономічної діяльності необхідно сформулювати ефективну систему управління фінансами.

Проблеми управління фінансами підприємства в умовах здійснення зовнішньоекономічної діяльності досліджували зарубіжні та вітчизняні вчені-економісти: О.С.Башлакова, Д.А.Болл, А. Б.Гончаров, І.Н.Жук, О.А.Стороженко, Дж.Ф.Сінки, Ч.У.Хілл та інші. Але багато питань потребують поглибленого вивчення та перенесення їх на конкретні вітчизняні підприємства.

Постановка завдання. Поглибити теоретичні проблеми управління фінансами в умовах здійснення зовнішньоекономічної діяльності підприємств та розробити рекомендації щодо удосконалення зазначеного питання на ПАТ «Фармак».

Методологія. Основою дослідження є фундаментальні положення сучасної економічної науки, сукупність загальнонаукових та спеціальних методів фінансового менеджменту, що відображені у працях іноземних та

вітчизняних учених. У процесі поданого дослідження використано методи системного підходу та економіко-статистичного аналізу.

Результати дослідження. Головним суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності (далі ЗЕД) є підприємство, як окремий суб'єкт господарської діяльності.

Прибуток від здійснення зовнішньоекономічної діяльності можливо отримати на основі міжнародного поділу праці, а також міжнародних ділових відносин. Адже виробництво експортного товару високої якості.

Як було зазначено, розвиток ЗЕД залежить від управління фінансами на підприємстві. Для проведення оцінювання ефективності фінансового стану підприємства використовують результати його фінансово-господарської діяльності. Тому запропоновано дослідити ефективність фінансового менеджменту на ПАТ «Фармак».

ПАТ «Фармак» — один з підприємств-лідерів фармацевтичної промисловості України за кількістю реалізованого товару в грошовому вираженні (за результатами 2017 року становили 72,7 млрд. грн., що на 21,2% більше, ніж у 2016 році). Реалізація товару в упаковках становить 1,7 млрд. (+5,6%) [1].

На основі аналізу ЗЕД ПАТ «Фармак» виявлено, що відвантаження продукції диференціювалася за провідними ринками збуту:

- на внутрішній український ринок (відвантажено 75,3% від загальної кількості продажів);
- на експорт (24,6% від загальної кількості продажів). Фармацевтичну продукцію було експортовано у більш ніж 20 країн (найбільшу частку відвантажень склали країни ближнього зарубіжжя).

Під час проведенні оцінки виробничого потенціалу, у першу чергу, увага приділялась фінансовій складовій, адже фінансові ресурси — це рушійна сила розвитку виробничого потенціалу. Також нестача фінансових ресурсів або висока залежність підприємства від позичкових коштів не сприяють подальшому розвитку, а навпаки ускладнюють його.

Отже, оцінку фінансової складової виробничого потенціалу було здійснено за наступними напрямками:

- аналіз ліквідності підприємства;
- аналіз фінансової стійкості підприємства (платоспроможності);
- аналіз рентабельності підприємства.

ПАТ «Фармак» має певну кількість вузькоспеціалізованих портфелів (офтальмологічний портфель, контрастні засоби), а також проводить випуск фармацевтичної продукції по контракту для своїх партнерів, як для вітчизняного, і так міжнародного ринків. Основні показники діяльності ПАТ «Фармак» представлені на рис.1.

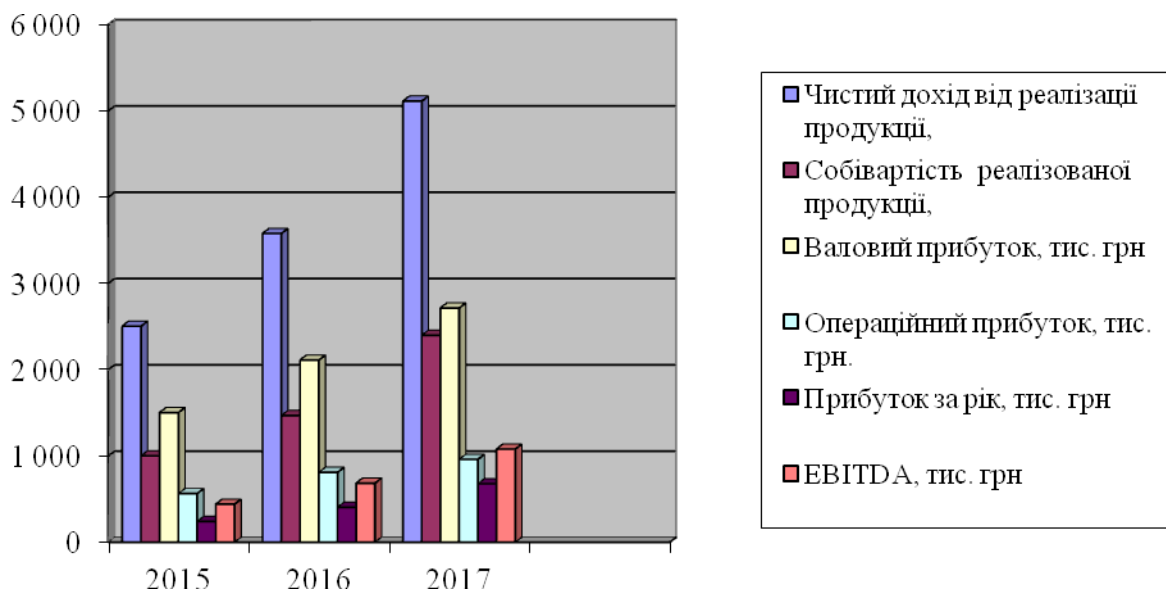


Рисунок 1 - Основні показники діяльності ПАТ «Фармак»

Джерело: побудовано автором

Аналіз фінансової стійкості формулює рівень свободи від зовнішнього джерела фінансування діяльності та організації фінансування ресурсів підприємства. В табл.і 1 наведено результати аналізу фінансової стійкості підприємства виконаний шляхом обчислення коефіцієнтів.

Таблиця 1 - Аналіз коефіцієнту фінансової стійкості ПАТ «Фармак» за 2014-2017 рр.

Показники	Норматив	Роки			Абсолютне відхилення		Темп приросту	
		2015	2016	2017	2016 /2017	2017/ 2016	2016/ 2017	2017/ 2016
Коефіцієнт фінансової автономії	>0,5	0,71	0,64	0,62	-0,07	-0,02	-10,20	-2,87
Коефіцієнт фінансування	<1	0,41	0,57	0,62	0,16	0,05	39,07	8,14
Коефіцієнт забезпечення власними ОЗ	>0,1	1,17	0,60	0,56	-0,56	-0,04	-48,28	-6,85
Коефіцієнт фінансового левереджу	Зменшення	0,18	0,16	0,13	-0,02	-0,03	-9,81	-16,23
Коефіцієнт дивідентних виплат	Зменшення	0,49	0,34	0,24	-0,15	-0,10	-30,96	-28,13
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	>0, збільшення	0,27	0,25	0,27	-0,02	0,02	-9,14	9,46

Розраховано на основі: [2-4]

Подані розрахунки знаходяться в межах норми, тому можна стверджувати, що підприємство фінансово стійке та платоспроможне.

Аналіз ліквідності підприємства надає змогу окреслити можливість підприємства оплачувати свої поточні зобов'язання.

Таблиця 2 - Показники ліквідності ПАТ «Фармак» за 2015-2017 рр

Показники	Норматив	Роки			Відхилення		Темп приросту,%	
		2015	2016	2017	2016/ 2015	2017/ 2016	2016/ 2015	2017/ 2016
К покриття	>1	2,165	1,603	1,561	-0,5627	-0,041	-25,98	-2,57
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,6-0,8	1,134	0,965	0,868	-0,1687	-0,097	-14,88	-10,08
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>0, збільшення	0,067	0,135	0,177	0,0683	0,042	102,84	31,24
Чистий оборотний капітал, тис.грн.	>0, збільшення	381718	432648	578925	50930	146277	13,34	33,81

Розраховано на основі: [2-4]

На основі проведеного аналізу ліквідності ПАТ «Фармак» можна зробити висновки:

– *коефіцієнт покриття* постійно перевищує нормативне значення і має тенденцію до спадання. Це підтверджує, що підприємство має достатню кількість ліквідних активів для погашення поточних зобов'язань;

– *коефіцієнт швидкої ліквідності* за 2015-2017 роки мав тенденцію до спадання, проте не опускався нижче критичного значення, тобто ПАТ «Фармак» має низький фінансовий ризик, а це означає потенційні можливості для залучення додаткових фінансових ресурсів;

– *коефіцієнт абсолютної ліквідності* має тенденцію до збільшення, так як показник є додатнім. Підприємство має змогу ліквідувати лише 1,7 % своїх поточних зобов'язань за рахунок наявних грошових коштів. Враховуючи, що мінімально припустимою вважається величина рівна 0,1, підприємство повинно вжити заходів для підвищення абсолютної ліквідності.

Щоб оцінити ефективність інвестицій на підприємстві та доцільність їхнього використання проведено аналіз показників рентабельності підприємства. Аналіз рентабельності підприємства можна здійснити шляхом розрахунку набору показників (коефіцієнтів) наведених в табл.3.

Таблиця 3- Аналіз показників рентабельності ПАТ «Фармак» за 2014-2017 рр.

Показники	Норматив	Роки			Відхиленн		Темп приросту,%	
		2015	2016	2017	2016/ 2015	2017/ 2016	2016/ 2015	2017/ 2016
К рентабельності активів	>0, збільшення	0,15	0,09	0,12	-0,07	0,03	-42,59	33,44
К рентабельності продукції	>0, збільшення	0,36	0,41	0,37	0,04	-0,04	11,47	-9,33
К рентабельності діяльності	>0, збільшення	0,16	0,10	0,11	-0,06	0,02	-37,95	17,49
К рентабельності ВК	>0, збільшення	0,22	0,14	0,19	-0,08	0,05	-36,07	37,38

Розраховано на основі: [2-4]

З таблиці, всі коефіцієнти рентабельності мають схожу динаміку. Показник чистого прибутку у 2017 році порівняно з 2016 зріс на 33,44%, а у 2016 році порівняно з 2015 знизився на 42,59%. Така нестабільна динаміка коефіцієнтів рентабельності пов'язана зі зміною збутової політики підприємства, оновленням його основних фондів а також із впливом інфляційних чинників. Такі показники рентабельності свідчать про здатність підприємства ефективно генерувати прибуток та використовувати всі наявні ресурси. Коефіцієнт рентабельності власного капіталу для наявних та потенційних власників, а також акціонерів представляє максимальний інтерес, адже є одним з вагомих показників інвестиційної привабливості підприємства. Саме його ступінь ілюструє верхню межу дивідендних виплат. Загальноприйнятим у світовій практиці визнається важливість цього коефіцієнта більше, ніж 0,2. Як бачимо, значення коефіцієнта рентабельності ПАТ «Фармак» наблизилось до нормативного, тому підприємство має вагомі підстави для залучення інвестиційного капіталу.

Аналіз ділової активності надав змогу оцінити ефективність основної діяльності підприємства, що визначається швидкістю обертання фінансових ресурсів підприємства. Показники, що застосовуються при аналізі наведені нижче у табл. 4

Таблиця 4 - Аналіз ділової активності ПАТ «Фармак» за 2015-2017 рр.

Показники	Норматив	Роки			Відхиленн		Темп приросту,%	
		2015	2016	2017	2016/ 2015	2017/ 2016	2016/ 2015	2017/ 2016
К оа	Збільшення	0,83	0,81	1,04	-0,02	0,23	-2,12	28,25
К окз	Збільшення	5,74	5,91	6,33	0,17	0,43	2,91	7,22
К одз	Збільшення	29,78	26,00	22,45	-3,78	-3,55	-12,70	-13,64
Строк погашення дебіторської заборгованості, днів	Зменшення	62,73	60,96	56,85	-1,78	-4,10	-2,83	-6,73
Строк погашення кредиторської заборгованості, днів	Зменшення	12,09	13,85	16,03	1,76	2,19	14,54	15,80

Розраховано на основі: [2-4]

Аналіз динаміки зміни показників ділової активності ПАТ «Фармак» демонструє, що коефіцієнт оборотності активів зростає. Це підтверджує результативність впровадження нових технологій на підприємстві та більш ефективне користування ресурсами у поточному періоді порівняно з минулими. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості мав зростаючу динаміку. Зростання дебіторської заборгованості, з одного боку, є позитивним фактом, оскільки, чим більша кількість оборотів, тим швидше підприємство отримує кошти від дебіторів. Утім, слід пам'ятати, що строк погашення дебіторської заборгованості протягом досліджуваного періоду мав досить високі значення (в середньому понад 60 днів). Беручи до уваги високі темпи інфляції, що формулюють сучасну українську економіку іммобілізація значної

частини коштів підприємства у дебіторській заборгованості не тільки уповільнює фінансовий цикл підприємства, але є вкрай не вигідною.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості спадає. Зниження коефіцієнта свідчить про збільшення кредитних покупок підприємства. Термін погашення кредиторської заборгованості короткий: впродовж досліджуваного періоду показник не перевищує одного місяця. Це свідчить про своєчасність сплати підприємством своїх боргових зобов'язань. Фондовіддача впродовж досліджуваного періоду збільшилася. Таке збільшення зумовлене зростанням вартості основних фондів, що в свою чергу пов'язано з їх оновленням.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу впродовж досліджуваного періоду зростає. Показник маневреності ПАТ «Фармак» свідчить про його високу здатність збільшувати оборотні кошти в разі потреби за рахунок власних джерел та сприяти рівню власного оборотного капіталу.

Щодо поліпшення стану зовнішньоекономічної діяльності ми рекомендуємо: – продовжувати далі зосереджуватися на основних шести продуктивних портфелях (неврологічний, кардіологічний, ендокринологічний, гастроентерологічний портфелі протизастудні засоби, ортопедія та ревматологія) та спеціалізованих портфелях (контрастні засоби та офтальмологічний); виводити на ринок нові продукти із значним комерційним потенціалом, які не достатньо представлені на локальному фармацевтичному ринку; проводити заходи по збільшенню ефективності маркетингу та продажів; поглиблювати співробітництво зі стратегічними партнерами; – опановувати нові терапевтичні ніші; виводити на ринок нові лікарські форми.

Для розширення експорту компанії рекомендується: колективне створення фармацевтичних підприємств з найбільш розвиненими країнами; - розробка абсолютно нових біотехнологічних препаратів та ліків нового покоління на ринку (це значно зменшить витрати на вартість дослідження для кожної країни); впровадження поряд зі стандартом якості GMP стандартів GLP («належна лабораторна практика») і GCP («належна клінічна практика») тощо; заохочення фінансування з боку держави виробництва генетиків, патентування невідомих раніше ліків, а також сертифікація вже існуючих на іноземних ринках.

Висновки. У статті досліджено основні показники, динаміку та структуру фінансово-господарської діяльності ПАТ «Фармак». Здійснено оцінку фінансової стійкості досліджуваного підприємства та зроблено відповідні висновки стосовно здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Оцінено фінансовий стан та виявлено слабкі позиції з метою ефективного функціонування підприємства на зовнішньоекономічних ринках та збільшення привабливості контрагентів. Отже, дослідження ЗЕД ПАТ «Фармак» ілюструє, що контрагентами є більше 30 зарубіжних країн. Цей факт підтверджує про наявність високої якості вироблених продуктів та адекватність цін. В цілому підприємство є рентабельним, збиток відсутній. Проте, для того щоб досягти максимальний результат, необхідно звернути увагу на дебіторську заборгованість, а саме ретельно обирати покупців (більш ефективно розподіляти запаси).

Отже, на ПАТ «Фармак» розкривається цільна організація управління ЗЕД. Попри систематичності експортних операцій підприємство не має достатнього рівня досвіду та знань щодо удосконалення експортно-імпорتنих операцій та нарощування їх обсягу. Тому запропоновано напрями діяльності, які допоможуть ПАТ «Фармак» утримувати лідируючу позицію на міжнародному ринку та залишатися конкурентоспроможною компанією, а саме: постійно шукати можливості щодо покращення якості продукції, яка виробляється підприємством; намагатися знизити собівартість продукції; розширювати експортну географію своєї продукції; оптимізувати політику швидкого збуту продукції; адаптувати систему управління асортиментом продукції стосовно міжнародного попиту.

Література:

1. Офіційний сайт ПАТ «Фармак». URL: <https://farmak.ua/>
2. Консолідована фінансова звітність ПАТ "Фармак" за 2015 рік https://farmak.ua/wp-content/uploads/2018/07/Farmak15fsu_for-Commission-with-all-signatures.pdf
3. Консолідована фінансова звітність ПАТ "Фармак" за 2016 рік <https://farmak.ua/wp-content/uploads/2018/07/Farmak-16-ukr-SEC-updated.pdf>
4. Консолідована фінансова звітність ПАТ "Фармак" за 2017 рік. URL: https://farmak.ua/wp-content/uploads/2018/07/Farmak_17fsu-for-SEC_signed.pdf
5. Дідківський М. І. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства : навчальний посібник. Київ : Знання, 2006. 462 с.
6. РБК-Украина исследование рынков. <http://marketing.rbc.ua/news/24.01.2018/9158>
7. Гончар О. І. Управління потенціалом підприємства за умов євроінтеграції : дис. ... докт. екон. наук : 08.00.04. Хмельницький : ХНУ, 2015. 448 с.
8. Войцеховська Ю. В., Войцеховська В. В., Висоцький А. Л. Методи прогнозування розвитку виробничого потенціалу підприємств. Вісник *Національного університету «Львівська політехніка»*. – 2012.